

CYNGOR SIR YNYS MÔN		
Adrodd i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio	
Dyddiad:	19 Medi 2024	
Pwnc:	'Materion / Risgiau / Cyfleoedd' sy'n weddill	
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 MarcJones@anglesey.gov.wales	
Awduron yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@anglesey.gov.wales	Nanette Williams Prif Archwilydd NanetteWilliams@anglesey.gov.wales
<p>Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae'r adroddiad hwn yn bodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, sy'n gosod y dyletswyddau cyfreithiol y mae'n rhaid i bwyllgor archwilio o fewn cyngor eu cyflawni, yn enwedig o ran goruchwyltio trefniadau archwilio mewnol yr awdurdod.</p> <p>Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cyflwyno cyfrifoldeb ar y pwyllgor i fonitro'r gwaith o weithredu camau cytunedig (3.4.8.10.10). Mae'r adroddiad hwn yn darparu diweddariad ar statws y risgiau sy'n weddill y tynnwyd sylw atynt yn ystod yr Archwiliad Mewnol.</p> <p>Mae'r adroddiad hwn hefyd yn cyflawni gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, sy'n gofyn i'r prif weithredwr archwilio sefydlu proses ddilydol er mwyn monitro a sicrhau bod y camau rheoli wedi'u gweithredu'n effeithiol, neu bod uwch reolwyr wedi derbyn y risg o beidio â chymryd camau. (Safon 2500).</p>		

1. Cyflwyniad

- 1.1. Mae Archwilio Mewnol, ar ran y Cyngor, yn monitro materion a risgiau sydd wedi cael eu hadnabod yn ystod gwaith archwilio drwy ei system olrhain camau, 4action.
- 1.2. Mae'r dangosfwrdd yn rhoi darlun gwir o berfformiad cyfredol mewn perthynas â mynd i'r afael a chamau sy'n weddill, ac mae'n hwyluso'r gwaith o olrhain ac adrodd y wybodaeth hon yn effeithiol. Mae'r Pennaeth Archwilio a Risg yn rhannu'r dangosfwrdd hwn yn aml gyda'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, fel rhan o'i hadroddiadau sy'n cynnig diweddariad ar archwilio mewnol.
- 1.3. Yn ogystal, mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi gofyn os oes modd derbyn adroddiad manwl ar wahân sy'n amlinellu'r perfformiad cyffredinol o ran mynd i'r afael â chamau archwilio, ddwywaith y flwyddyn. Yn ei gyfarfod ar 21 Medi 2021, aeth y Pwyllgor blaenorol ati i ystyried a gwneud penderfyniad ynghylch y manylion y dylid eu cynnwys yn yr adroddiad, er mwyn bodloni ei anghenion sicrwydd yn y maes hwn.

2. Argymhelliad

2.1. Fod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn:

- Ystyried cynnydd y Cyngor mewn perthynas ag ymdrin â'r 'Materion / Risgiau / Cyfleoedd' Archwilio Mewnol sy'n weddill, a phenderfynu a yw hyn yn foddhaol.

Materion / Risgiau / Cyfleoedd sy'n Parhau i fod angen Sylw

Medi 2024

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Nanette Williams MSc CMIIA CIA

Cynnwys

Cyflwyniad _____	1
Perfformiad Cyfredol _____	2
Graff 1 – Cyfanswm y Camau sy'n Parhau i fod angen Sylw _____	2
Graff 2 – Camau Gorddyledus _____	2
Graff 3 – Cyfanswm y Materion / Risgiau / Cyfleoedd yn ôl statws _____	3
Graff 4 – Cyfanswm y Materion / Risgiau / Cyfleoedd yn ôl statws (dyledus) _____	3
Graff 5 – Yr holl Faterion / Risgiau / Cyfleoedd sy'n parhau i fod angen sylw fesul blwyddyn _____	4
Atodiad 1: Statws Manwl Materion / Risgiau / Cyfleoedd 'Sylweddol' sy'n Parhau i fod angen Sylw _____	6

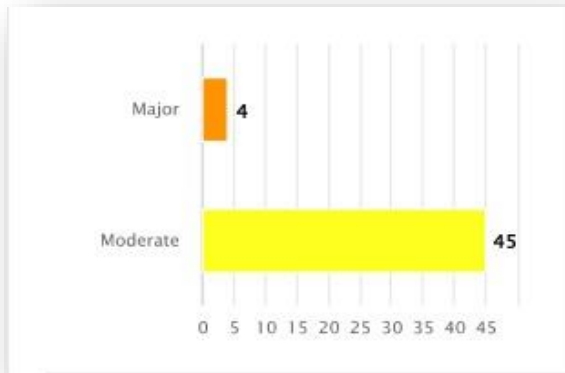
Cyflwyniad

1. Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn gosod cyfrifoldeb arno i fonitro'r gwaith o weithredu'r camau a gymerwyd gan reolwyr i fynd i'r afael â'r materion a'r risgiau a godwyd gan yr Archwilio Mewnol.
2. Er mwyn rhyddhau'r ddyletswydd hon, gofynnodd y Pwyllgor am adroddiad manwl yn dangos perfformiad y Cyngor o ran mynd i'r afael â'r camau sy'n parhau i fod angen sylw ddwywaith y flwyddyn yn ei gyfarfodydd ym mis Ebrill a Medi.
3. Fel yr adroddwyd yn flaenorol, nid yw Archwiliadau Mewnol bellach yn gwneud argymhellion wrth adrodd 'Materion' a 'Risgiau' ac yn fwy diweddar 'Cyfleoedd'. Er mwyn annog rheolwyr i fod yn atebol am y risgiau hyn, mae'n gyfrifoldeb arnynt i ddatblygu cynllun gweithredu er mwyn mynd i'r afael â'r materion, risgiau a chyfleoedd sydd wedi'u hadnabod, ac rydym yn monitro sut yr ymdriniwyd â'r risgiau hyn.
4. Mae adroddiadau sydd wedi derbyn sicrwydd 'cyfyngedig', neu 'dim' sicrwydd yn destun adolygiad dilyn i fyny ffurfiol gan yr adran Archwilio Mewnol, a rhaid paratoi adroddiad archwilio a darparu sgôr sicrwydd. Rydym yn monitro'r holl 'faterion' a 'risgiau' eraill gan ddefnyddio system olrhain camau corfforaethol y Cyngor (4action).
5. Rydym wedi datblygu a mireinio dangosfwrdd i ddefnyddwyr ar 4action, sy'n dangos darlun gwirioneddol o berfformiad cyfredol o ran mynd i'r afael â chamau sy'n parhau i fod angen sylw, ac yn hwyluso'r gwaith o olrhain ac adrodd ar yr wybodaeth hon.
6. Rydym yn monitro camau 'gorddyledus' yn barhaus er mwyn cael diweddariadau gan reolwyr ynghylch y cynnydd o ran mynd i'r afael â hwy yn brydlon.

Perfformiad Cyfredol

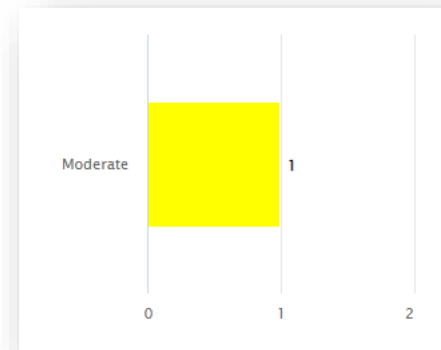
7. Mae'r pum graff canlynol yn dangos y camau sy'n parhau i fod angen sylw ar draws y Cyngor fel ac yr oedd pethau ar 31 Awst 2024. Ceir diweddariad statws manwl ar y pum mater/risg sy'n parhau i fod angen sylw yn [Atodiad 1](#) yn ogystal.
8. Dylid nodi na chodwyd unrhyw faterion/risgiau 'coch' neu 'gritigol' yn ystod y flwyddyn, ac nid oes 'materion/risgiau' coch neu 'gritigol' yn parhau i fod angen sylw ar hyn o bryd
9. Ar 31 Mawrth 2024, roeddem yn olrhain 49 cam sy'n parhau i fod angen sylw. Roedd pedwar o'r rhain yn 'sylweddol' (ambr) a 45 yn 'gymedrol' (melyn), fel y gwelir yn Graff 1 isod.

Graff 1 – Cyfanswm y Camau sy'n Parhau i fod angen Sylw

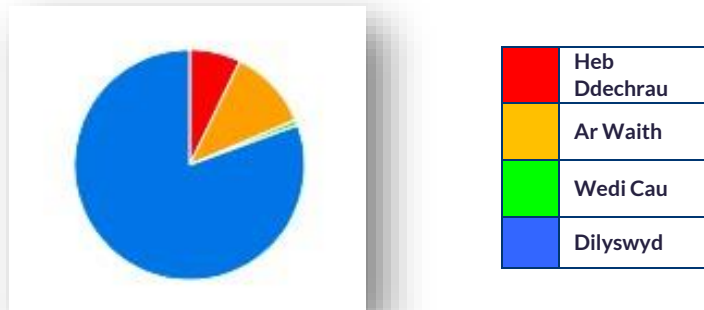
10. Rydym yn parhau i fonitro'r holl gamau a'u holrhain gyda rheolwyr pan mae angen eu cwblhau, er mwyn sicrhau yr ymdrinnir â nhw. Ar hyn o bryd, mae un cam yr oedd rheolwyr i fod i'w gweithredu erbyn y dyddiad cwblhau, sydd bellach yn 'orddyledus', fel y gwelir yn Graff 2.

Graff 2 – Camau Gorddyledus

11. Mae'r cam yn ymwneud â mater a aseswyd yn 'gymedrol' yn ystod yr archwiliad 'Cynnal Cyflenwyr a Thaliadau Dyblyg' ac adennill nifer fechan o daliadau i gredydwy'r a amlygwyd yn ystod yr archwiliad gwreiddiol.
12. Mae rhagor o wybodaeth ar y modd yr ydym yn mynd ati i adennill y taliadau hyn yn ein hadroddiad Monitro Parhaus – Taliadau Dyblyg sydd wedi'i gynnwys yn niweddariad y Pennaeth Archwilio a Risg.

Graff 3 – Cyfanswm y Materion / Risgiau / Cyfleoedd yn ôl statws

13. Mae Graff 3 yn dangos statws yr holl gamau sy'n parhau i fod angen sylw (waeth beth yw'r dyddiad y cytunodd reolwyr i'w gweithredu). Mae'n dangos fod rheolwyr bellach wedi ymdrin â 81% o'r camau a gytunwyd, ac mae Archwiliad Mewnol wedi dilysu 80%¹.
14. Mae'r 1% sy'n weddill yn ymwneud â'r archwiliad 'Cyrchfan – Tîm Morwrol: Prosesau Incwm'. Byddwn yn cynnal archwiliad dilyn i fyny ar gyfer y maes hwn ym mis Ionawr 2025 a byddwn yn gwirio bod rheolwyr wedi gweithredu'r camau hyn yn llwyddiannus yn ystod y darn hwn o waith.

¹ Mae Archwilio Mewnol yn dilysu pob cam sydd 'wedi cau' i sicrhau ein bod ni'n fodlon bod y camau y mae rheolwyr wedi'u cymryd i fynd i'r afael â'r risg wedi'u nodi.

15. Mae'r camau 'heb eu dechrau' yn ymwneud â sawl archwiliad lle nad yw'r camau sydd wedi cael eu hadnabod wedi cyrraedd eu dyddiadau cwblhau disgwylidig hyd yma. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Archwiliad TG: Rheoli Mynediad Corfforaethol
- Archwiliad TG: Rheoli Cyflenwyr TG
- Gweinyddu'r Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl
- Cyrchfan – Tîm Morwrol: Prosesau Incwm

16. Pan fydd y dyddiadau hyn yn nesáu, byddwn yn mynd ati'n rhagweithiol i gael diweddariadau gan reolwyr er mwyn sicrhau cynnydd.

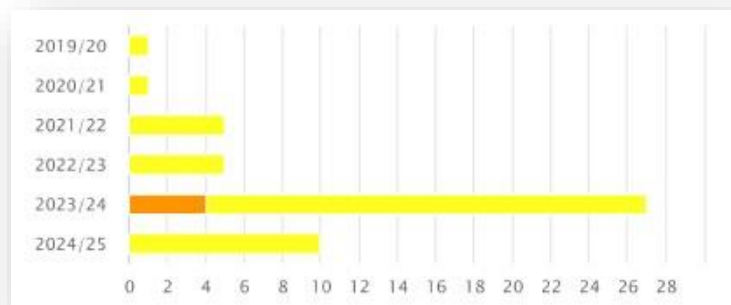
Graff 4 – Cyfanswm y Materion / Risgiau / Cyfleoedd yn ôl statws (dyledus)

17. I'r gwrthwyneb, mae Graff 4 yn dangos statws yr holl gamau sydd wedi bodloni eu dyddiad targed. Mae'n dangos yr ymdriniwyd â 99% o'r camau a oedd yn ddyledus.

18. Mae Archwiliad Mewnol wedi dilysu'r rhan fwyaf o'r rhain, ond fel y nodwyd uchod, mae'r rheiny sydd angen eu dilysu'n ymwneud ag archwiliad 'Cyrchfan – Tîm Morwrol: Prosesau Incwm'. Mae'r camau a ymddengys yma fel camau 'ar waith' yn orddyledus erbyn hyn, fel y nodir ym mharagraff 11 uchod.
19. O bryd i'w gilydd, byddwn yn ymestyn dyddiadau cwblhau ar gyfer rhai camau, dim ond os yw'r gwasanaeth yn gallu darparu rheswm dilys ar gyfer hynny e.e. mae'n amlwg nad yw'r dyddiad gwreiddiol yn gyraeddadwy, gan fod angen gwneud rhagor o waith er mwyn mynd i'r afael â'r mater/risg/cyfle.

Graff 5 – Yr holl Faterion / Risgiau / Cyfleoedd sy'n parhau i fod angen sylw fesul blwyddyn

	Critigol
	Sylweddol
	Cymedrol

20. Fel y nodir uchod, mae 49 o gamau sy'n parhau i fod angen sylw sydd heb eu cwblhau'n llawn.
21. Mae'r rhain wedi'u gwasgaru rhwng blynyddoedd ariannol 2019/20 a 2024/25. Er bod graff 5 yn dangos bod y mwyafrif yn ymwneud â'r flwyddyn ariannol bresennol a'r ddwy flynedd ariannol flaenorol, mae tri phrif fater/risg yn dyddio'n ôl i 2019/20 a 2020/21 nad yw rheolwyr wedi ymdrin â hwy'n llawn.
22. Mae'r rhain yn ymwneud â chwblhau trefniadau mapio sicrwydd y Cyngor ac adennill nifer fechan o daliadau dyblyg i gredydwyr, ac mae rheolwyr wrthi'n ymdrin â'r ddau gam gweithredu yma ar hyn o bryd.
23. Mae pob un wedi'u sgorio'n 'gymedrol' neu'n 'felyn' o ran risg blaenoriaeth, a chawsom sicrwydd gan reolwyr:
 - Mae'r Cyngor yn y broses o ddiweddarau ei system Rheoli Risg, ac mae Archwilio Mewnol wedi llenwi sicrwydd ar y drydedd linell. Fodd bynnag, mae'r gwaith yn mynd rhagddo er mwyn llenwi sicrwydd ar y llinell gyntaf a'r ail linell.
 - Fel y nodwyd ym mharagraff 11, mae'r gwaith i adennill y taliadau dyblyg a ganfuwyd yn ystod yr archwiliad gwreiddiol yn mynd rhagddo. Mae rhagor o wybodaeth ar y modd yr ydym yn mynd ati i adennill y taliadau hyn yn ein hadroddiad Monitro Parhaus – Taliadau Dyblyg sydd wedi'i gynnwys yn niweddariad y Pennaeth Archwilio a Risg.

24. Dylid nodi nad oes unrhyw faterion / risgiau / cyfleoedd 'sylweddol' yn dyddio'n ôl ymhellach na 2023/24. Mae hyn yn dangos bod rheolwyr yn blaenoriaethu mynd i'r afael â blaenoriaethau uwch.
25. Yn ogystal, er mwyn sicrhau bod gwasanaethau'n mynd i'r afael â'u materion / risgiau / cyfleoedd yn brydlon a llwyddiannus, os na fydd mater/risg / cyfle 'sylweddol' wedi'i ddatrys cyn pen 12 mis o'r dyddiad cwblhau gwreiddiol, gofynnir i berchnogion y camau ddiweddarau'r Pwyllgor ynghylch y rhesymau dros yr oedi mewn mynd i'r afael â'r mater / risg / cyfle.
26. Ar hyn o bryd nid oes unrhyw faterion / risgiau / cyfleoedd 'sylweddol' neu sydd yn dal heb eu datrys ar ôl 12 mis.
27. Ceir diweddariad manwl ar statws y pedwar mater / risg / cyfle 'sylweddol' sydd yn weddill ac sy'n cael eu tracio ar 4action yn [Atodiad 1](#).
28. Byddwn yn ymdrechu i fynd i'r afael â'r holl gamau sy'n parhau i fod angen sylw er mwyn sicrhau y cânt eu cwblhau

Atodiad 1: Statws Manwl Materion / Risgiau / Cyfleoedd ‘Sylweddol’ sy’n Parhau i fod angen Sylw

Teitl yr Archwiliad	Blwyddyn yr Archwiliad	Dyddiad Cyflwyno'r Adroddiad	Dyddiad Targed Presennol	Sgôr Sicrwydd yr Adroddiad*	Crynodeb o'r Mater/Risg	Statws Presennol
Adennill Dyledion Treth Gyngor, Ardrethi Annomestig a Mân Ddyledion	2023/24	Medi 2023	01/10/24	Cyfyngedig	<p>Mae nifer o fân ddyledion sydd heb gael eu holrhain ers nifer o flynyddoedd.</p> <p>Mae risg y gall peidio â chael proses systematig yn ei lle i adolygu hen fân ddyledion yn rheolaidd, arwain at symiau segur a cholled ariannol i'r Cyngor.</p>	<p>75% o'r cam wedi'i gwblhau</p> <p>Lle bo modd, mae cyfleusterau talu ymlaen llaw yn eu lle e.e. drwy'r CRM neu dalu â cherdyn. Yn y dyfodol, bydd hyn yn lleihau nifer y mân ddyledion.</p> <p>Mae gwaith ar y gweill i ddadansoddi hen ddyledion ac mae'r Rheolwr Strategaeth Busnes ac Adnoddau yn monitro cynnydd. Ar adeg ysgrifennu'r adroddiad, roedd y gwasanaeth wedi adolygu a gweithredu ar fân ddyledion gwerth oddeutu £431k, dyledion Treth Gyngor gwerth £281k a dyledion Ardrethi Annomestig gwerth £518k h.y. wedi eu dileu / cytuno i'w dileu, lle bo hynny'n briodol canslo dyledion, rhoi gorchmynion arwystlo yn eu lle, prosesau anghydfod atebolrwydd neu gamau gorfodi.</p> <p>Mae gwaith yn y maes hwn ar y gweill. Byddwn yn cwblhau adroddiad dilyn i fyny pellach ym mis Hydref 2024 i gadarnhau bod prosesau ar gyfer adolygu heb ddyledion yn barhaus yn cael eu sefydlu a'u gwreiddio.</p>
Adennill Dyledion Treth Gyngor, Ardrethi Annomestig a Mân Ddyledion	2023/24	Medi 2023	01/10/24	Cyfyngedig	<p>Mae nifer o ddyledion Treth Gyngor sydd heb gael eu holrhain ers nifer o flynyddoedd.</p> <p>Mae risg y gall peidio â chael proses systematig yn ei lle i adolygu hen ddyledion treth gyngor yn rheolaidd, arwain at symiau segur a cholled ariannol i'r Cyngor.</p>	<p>75% o'r cam wedi'u cwblhau</p> <p>Fel yr uchod.</p>

Teitl yr Archwiliad	Blwyddyn yr Archwiliad	Dyddiad Cyflwyno'r Adroddiad	Dyddiad Targed Presennol	Sgôr Sicrwydd yr Adroddiad*	Crynodeb o'r Mater/Risg	Statws Presennol
Adennill Dyledion Treth Gyngor, Ardrethi Annomestig a Mân Ddyledion	2023/24	Medi 2023	01/10/24	Cyfyngedig	Nid yw'r Cyngor wedi ceisio adennill mân ddyledion drwy'r Llys Sirol ers 2019-20.	<p>50% o'r cam wedi'i gwblhau.</p> <p>Oherwydd pryderon ynglŷn â chywirdeb nodiadau achos hanesyddol y system dyledwyr, ac felly'n gallu i adennill y dyledion hyn, mae rheolwyr wrthi'n trosglwyddo'r cyfrifoldeb o argraffu anfonebau / llythyrau atgoffa a rhybuddion terfynol a llythyrau cyn cymryd camau cyfreithiol am fân ddyledion oddi wrth y Tîm incwm i argraffwyr allanol. Bydd hyn yn rhan o gytundeb presennol ar gyfer y dreth gyngor ac ardrethi annomestig, sy'n cael ei adnewyddu ar hyn o bryd. .</p> <p>Fel y nodir uchod, byddwn yn cwblhau adolygiad dilyn i fyny ffurfiol pellach ym mis Hydref 2024.</p>
Rheoli'r risg o dwyll tenantiaeth	2023/24	Medi 2023	01/01/25	Rhesymol	Nid yw'r Gwasanaeth Tai'n cynnal archwiliadau tenantiaeth cyfnodol/seiliedig ar risg. O bersbectif gwrth-dwyll, mae archwiliadau tenantiaeth yn ffordd effeithiol o liniaru'r risg o feddiannu stoc dai'r Cyngor yn anghyfreithlon neu ei isosod/gadael/camdefnyddio.	<p>50% o'r cam wedi'i gwblhau.</p> <p>Mae'r Gwasanaeth Tai wedi datblygu polisi a gweithdrefnau twyll tenantiaeth drafft, sy'n cynnwys archwiliadau tenantiaeth rheolaidd yn seiliedig ar risg.</p> <p>Yn dilyn yr ymgynghoriad staff, bydd y polisi'n cael ei gyflwyno i'w gymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith. Mae'r Gwasanaeth yn bwriadu cynnwys archwiliadau twyll tenantiaeth fel rhan o raglen dargedu flynyddol i archwilio eiddo (oddeutu 10% y flwyddyn) a fydd yn cael ei gwblhau gan Swyddogion Cynnal a Chadw Tai (Ystadau).</p>

*Sgôr sicrwydd presennol – un ai ar adeg yr archwiliad gwreiddiol neu ar ôl yr adolygiad dilynol.